Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Історичний факультет
Кафедра джерелознавства та спеціальних
історичних дисциплін

ДРАГОМАНІВСЬКІ ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць молодих істориків

2025,
Випуск 10(14)

УДК 94(477)(066)
Д72

Рекомендовано до друку Вченою Радою історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 8 від 20 березня 2025 р.)

Редакційна колегія:
Вєтров І. Г. – кандидат історичних наук, професор;
Даниленко С. В. – кандидат історичних наук, доцент;
Журба М. А. – доктор історичних наук, професор;
Мелещенко Т. В., кандидат історичних наук, професор;
Перепелюк О. М. – доктор філософії (історія та археологія), доцент;
Потильчак О. В. – доктор історичних наук, (відповідальний редактор і упорядник);
Руденко Н. В. – кандидат історичних наук, доцент;
Подобєд О. А.– доктор історичних наук, доцент.

Рецензенти:
О. П. Реєнт – доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України;
О. О. Салата – доктор історичних наук професорка;

Д72 Драгоманівські історичні студії: зб. наук. праць молодих істориків / відп. ред. і упор. О. В. Потильчак: кафедра джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін; історичний ф-т; УДУ імені Михайла Драгоманова. Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. Вип. 10(14). 374 с. Електронне видання.

У збірнику публікуються матеріали пленарного та секційних засідань XIV Всеукраїнських драгоманівських читань молодих істориків «Україна в європейській та світовій історії: сучасний науковий і освітній дискурс», що відбулася в УДУ імені Михайла Драгоманова 21 березня 2025 р.

У доповідях та повідомленнях учасників конференції висвітлюються як порівняно вивчені так і малодосліджені проблеми вітчизняної та світової історії, порушуються актуальні й контраверсійні питання, що стали предметом наукової та суспільної дискусії в Україні. Матеріали збірника мають на меті популяризацію наукових історичних досліджень, розширення їх джерельної бази, проблематики, поглиблення аналізу історичних явищ і процесів, олюднення історії.

УДК 94(477)(066)

© Драгоманівські історичні студії, 2025
© Видавництво Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 2025

3. Офіційний аккаунт «Головнокомандувач ЗС України» у Facebook 2 січня 2023: https://www.facebook.com/photo/?fbid=478660831096074&set=a.225687776393382 (дата звернення 2.11.2024)

4. TIME 100 most influential people 2022. Рейтинг журналу «TIME». https://time.com/collection/100-most-influential-people-2022/

5. Ukraine's commander-in-chief on the breakthrough he needs to beat Russia. 1 листопада 2023. Редакторська стаття видання «The Economist» рік: https://www.economist.com/europe/2023/11/01/ukraines-commander-in-chief-on-the-breakthrough-he-needs-to-beat-russia

6. Some U.S. Weapons Stymied by Russian Jamming in Ukraine 27 травня 2024. Редакторська стаття видання «The New York Times»: https://www.nytimes.com/2024/05/25/world/europe/us-weapons-russia-jamming-ukraine.html.

УДК 811.161.2:159.923.2(=161.2)]:929

Юрій ТІТОВ, Ігор КОЛЯДА
(м. Київ)

Народна артистка України Ада Роговцева про роль мови у формуванні національної самоідентифікації українців в умовах сучасної російсько-української війни

Анотація. У науковій студії авторами висвітлено значення мови у формуванні національної самоідентифікації, розкрито бачення народною артисткою України Адою Роговцевою ролі української мови як чинника національної самоідентифікації українців в умовах сучасної російсько-української війни, розкрито її оцінки мовного фактора як важливої складової майбутнього розвитку України як незалежної держави.

Ключові слова: національна самоідентифікація, Ада Роговцева, національні вартості, українська нація.

Виклад основного матеріалу. У кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-чужий». Саме інтегративно-означувальна функція української мови вийшла на передній план в умовах повномасштабної агресії РФ у лютому 2022 р. проти суверенної держави Україна Водночас російська мова, залишаючись для певної частини українців засобом комунікації, фактично перестала бути для них маркером національної належності. Повномасштабне російське вторгнення активізувало процес українізації. Українська мова поступово починає домінувати в тих регіонах (Південь та Схід України) і сферах (неформальне спілкування, професійна зайнятість, віртуальний простір), де тривалий час не посідала провідних позицій. Цьому посприяла активно

громадянська позицію українських митців. Чільне місце серед них належить народній актрисі України, мисткині Аді Роговцевій.

Мовне питання – одне з найважливіших і найчутливіших питань сьогодення України. Мова та наша історія є нероздільно пов'язаними, якби не було мови, не було б й України. Жодне суспільство, на якому б рівні воно не було, не може існувати без мови. Адже мова, перш за все – засіб, знаряддя для комунікації. Коли мова перестає розвиватись, коли у ній перестають з'являтися нові слова, конструкції і саме головне – люди перестають нею говорити – вона вмирає, і латиною на тому світі, скоріш за все, не стане. Не лише загибель суспільства призводить до зникнення мови, а й умирання мови спричиняє зникнення нації, яка не вберегла своєї мови (Азарова, 2008: 155).

Мова – це наша неоціненна спадщина, з нею ми не розлучаємося упродовж усього життя. Так, моральний авторитет української нації, її поводир Іван Франко, висвітлюючи причини й історію втрати українцями державності та її згубного впливу на єдність культурного поступу українського народу, відзначив виняткову роль мови, яка, незважаючи на різні несприятливі умови, зберігає єдність нації в просторі і часі. «Хоч і яка неоднакова була доля поодиноких частин Русі-України, то все-таки заселяючи її народ і досі проявляє дивну етнографічну одноцільність. Звичаї і вірування народні, казки і оповідання, пісні і обряди, одіж і помешкання, а врешті мова - при всій різнобарвності в подробицях, при всьому багатстві місцевих відмін і варіантів в основних обрисах такі однакові, що руснак з-над горішнього Сяну без труда порозуміється з українцем з-над Десни, Сули або й Харкова, признає його звичаї, його спосіб думання, його «поведінку» за свої, за рідні, хоча не скаже сього про близенького сусіда - ясельського або тарнівського мазура. Особливо виразно бачимо ту єдність основного типу в мозі українсько-руській, котрої осібність супроти общеруської книжної і супроти північноруської можна слідити по рукописях уже від найдавніших часів руського письменства, а котра в половині XVI віку була вже майже такою, як і та, котрою тепер говорить «українсько-руський народ». Наш обов'язок – зміцнювати ці позиції, а передусім – не допустити, щоб на нашому поколінні обірвався це й предковічний мовно-культурний зв'язок поколінь українського народу, що йде в майбуття з глибин тисячоліть(Грещук, 2007: 29-37). Що міцніші позиції посідає мова в суспільстві, то надійніші перспективи розвитку культури.

Видатний український мислитель та історик І. Огієнко зазначав, що мова займає одне з найвищих місць на шкалі національних вартостей, мова – «душа нації», «серце народу»: «Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб… І поки живе мова – житиме й народ, як національність. Не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорошиться поміж дужчим народом… От чому мова має таку велику вагу в національному рухові» (Огієнко, 1991: 239-240).

Національна самоідентифікація – це усвідомлення себе як частини певної нації, відчуття приналежності до певної етнічної групи, що має спільну історію, культуру, та найголовніше – мову. «Мова – коштовний скарб народу – стверджував І. Франко.

Народна артистка України Ада Роговцева – це не лише видатна мисткиня, але громадянка України, яка відзначається активною громадянською позицією. Її творчість та громадська активність – це важливий внесок у розвиток української культури в цілому, української мови зокрема. Її життя і творчість є яскравим прикладом того, як особистість може не полишатися осторонь суспільних проблем і процесів, а активно впливати на українське суспільство, сприяючи формуванню національної ідентичності.

Мисткиня А. Роговцева у своїх численних інтерв'ю неодноразово зазначала, що українська мова завжди була під загрозою, особливо в часи, коли Україна боролася за свою незалежність. Видатна актриса наголошує, що збереження мови – це один із найважливіших фронтів цієї боротьби. І на реалії сьогодення, коли український народ у тяжкій борні з рашистською агресією виборює свою незалежність, впевнено можна стверджувати, що збереження української мови та української культури – це є найголовнішим завданням молодої генерації українців (Гулій, 2022)

Визначна акторка впевнена, що майбутнє України неможливе без розвитку української мови. Вона закликала молодь вивчати рідну мову, читати українську літературу та використовувати її в повсякденному житті. «Грати у виставах нині на сцені російською, є неприпустимим. А наша українська мова – це інша мова. Наша мова відрізняється від російською побудовою речень, іншою фонетикою, своєю мелодичністю. Наповнювати театр репертуаром українських митців – це велика праця, і над цим необхідно щоденно працювати. Але що ж – такий час. Значить, треба творити новий репертуар українською мовою», – зазначила в одному з інтерв'ю Ада Роговцева (Гулій, 2022)

А. Роговцева з перших днів російської агресії, ще 2014 року, чітко визначила свою позицію – позицію палкого патріота, вірної доньки свого народу, заявивши про своє українство. Російським ЗМІ вона неодноразово заявляла, що має вільне право обирати свою національність, визначати свою національну самоідентифікацію, та якою мовою їй спілкуватися. «Коли мова є мовою народу і не тільки тому, що затверджена на державному й регіональному рівні. Вона стає суттю» (Гулій, 2022)

Висновки. Народна артистка України Ада Роговцева є не тільки визнаною українською акторкою, яка зробила значний внесок у розвиток національної культури, а і палкий патріот – громадянин, що у дні лихоліття, яке переживає наша Батьківщина – Україна, вирізняється чіткою громадянською позицією.. Актриса Ада Роговцева, яка у недавньому минулому була провідною актрисою театру російської драми, знаною телеактрисою у російськомовних серіалах, нині активно використовує українську мову у своїх театральних постановках та у ролях у фільмах, підкреслюючи її красу та виразну мелодійність, подаючи приклад усім її прихильникам активно використовувати мову у своєму повсякденному спілкуванні, ставати взірцем для молодого покоління. Саме громадянська позиція А. Роговцевої є одним із важливих чинників у справі сприяння зміцненню національної самосвідомості українців. Ада Роговцева є тим моральним авторитетом, який може слугувати прикладом для наслідування для

молодого покоління, яке прагне зберегти і розвивати українську мову та культуру. Наша мова – це більше ніж просто засіб спілкування. Вона є невід'ємною частиною нашої ідентичності, культурної спадщини та національної свідомості, яка незважаючи на всі історичні перепитії, заборони, обмеження та утиски, зберіглася, ставши одним з найважливіших чинників збереження української національної ідентичності. Громадянська позиції відомої актриси, громадянина-патріота А. Роговцевої, яка услід за І. Франком могла б заявити, що «мій патріотизм – се не сентимент, не національна гордість, то тяжке ярмо», слугує прикладом для молодої генерації українців вірного служіння своєму народу, прикладом боротьби у питанні збереження і розвитку рідної мови, її популяризації за межами України.

Список використаних джерел і літератури

1. Азарова Л. Є. Мова як феномен нації. Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 24. Харків, 2008, 43–49.

2. Грещук В. Роль Івана Франка у формуванні єдиної української літературної мови. Вісник Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Чис. 2. Івано-Франківськ: [б. в.], 2007, 29-37. URL: https://lib.if.ua/franko/1311683953.html (дата звернення: 3.11.2024).

3. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народа : курс читаний в Укр. нар. ун-ті : з мал. і портр. укр. культ. діячів. Київ: Абрис, 1991, 272

4. Гулій Н. Не треба мови, – будь ласка, в Росію, – Ада Роговцева закликала усіх говорити українською / Інтерв'ю з А. Роговцевою, 2022. URL: https://kino.24tv.ua/rogovtseva-perekladaye-svoyi-vistavi-ukrayinskoyu-zvertayetsya_n1978165 (дата звернення: 3.11.2024).

УДК 94:355.48(470+571:477)«2023»

Марко ВОРОБЙОВ
(м. Київ)

Військовий наступ Збройних Сил України влітку 2023 року: стратегічне планування та причини невдач

Анотація. В доповіді проаналізовано військовий наступ Збройних Сил України влітку 2023 р. Досліджено його стратегічні цілі, тактичні досягнення та фактори, що вплинули на хід і результат операції, а саме: інформаційний шум, недостатню підготовку, укріплену оборону противника та затримку західної військової допомоги.

Ключові слова: український літній наступ, 2023 рік, ЗСУ, військова операція, стратегічне планування, інформаційна безпека, оборонні укріплення, міни, російсько-українська війна.